

РЕЙДЕРСТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЗВИЧНІ СХЕМИ ТА НОВІ МЕТОДИ

Тетяна ВИННИК

Вікторія КІНАХ

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Тернопіль, Україна*

Сучасні тенденції розвитку світової економіки не лише впливають, а й формують вектори розвитку національного бізнес-середовища кожної країни. Незмінно негативно на сприйнятті бізнес-середовища країни позначається рейдерство.

Термін рейдерство з'явився на зламі XIX та XX століть, проте саме явище налічує вже сотні років. Рейдерство з'явилося майже одночасно із появою такого виду цінних паперів як акції, які створили можливість поглинання компаній поза волею їх керівництва. В кінці XIX століття рейдерством успішно займався і Джон Рокфеллер, використовуючи пільгові ціни на транспортування нафти як механізм примусу. У континентальній Європі рейдерство було дуже рідкісним явищем, а в 1990-і роки набуло розмаху. Треба зазначити, що з подібним явищем зіткнулися свого часу всі країни з перехідною економікою [1].

Вкрай гостро питання протидії протиправному заволодінню майном підприємств постало в умовах повномасштабного вторгнення росії на території України.

Поняття «рейдерство» в законодавстві України до сих пір не закріплено й не визначено в Кримінальному кодексі України, що створює правовий вакуум і ускладнює притягнення винних до відповідальності [2]. Щоправда, певні кроки для мінімізації ризиків рейдерства, особливо у воєнний час, все таки робляться – зокрема, прийнято Закон України № 2255-IX від 12 травня 2022 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству», що сприятиме усуненню прогалин та деяких неточностей у законодавстві, які перешкоджають належному захисту права власності та корпоративних прав. Також продовжує свою діяльність Офіс протидії рейдерству у структурі Міністерства юстиції [3].

У 2022–2025 роках, за даними аналітичних звітів Opendatabot та Офісу Генерального прокурора (рис. 1), кількість кримінальних проваджень щодо рейдерства демонструє хвилеподібну динаміку: після спаду у 2022 році (131 справа) спостерігається різке зростання у 2023–2024 роках (147 і 323 відповідно). Найчастіше об'єктами атак стають нерухомість (86%) та акціонерні товариства, а основним механізмом залишається підробка документів (до 80% випадків) [4, 5].

Найчастіше позивачами є представники малої та середньої бізнес-спільноти, а також власники сільськогосподарських підприємств, які потерпають від «перереєстрації» земельних ділянок або корпоративних прав без їх згоди [5]. Водночас зростає кількість скарг від фізичних осіб-підприємців (ФОПів) – лише близько 30% справ доходять до судового розгляду, що свідчить про низьку ефективність правозастосування [6]. З огляду на інформацію в медіа – рейдерами можуть бути не лише суб'єкти приватного права. Непоодинокі випадки публікацій щодо протиправних дій зі сторони представників органів державної влади [2].

Рейдерство у період війни – це не лише продовження старих схем, але й поява нових цифрових форм, що поєднують правові, технічні та інформаційні інструменти. Попри ухвалення низки «антирейдерських» актів, рівень захисту власності залишається недостатнім.

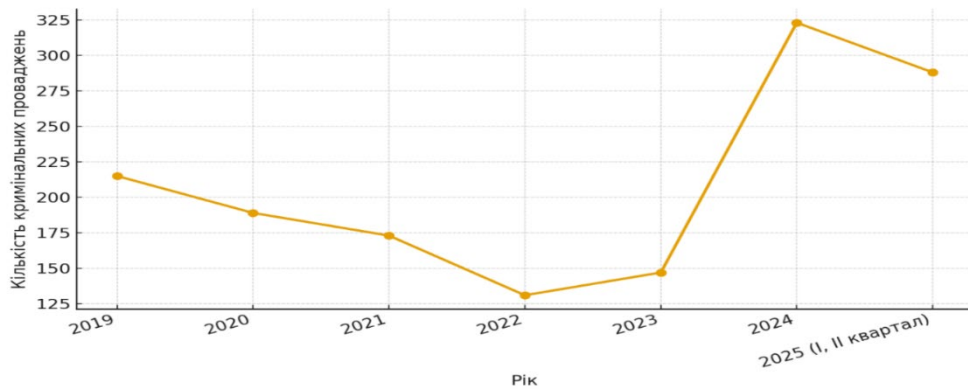

Рисунок 1. Динаміка кримінальних проваджень за фактами рейдерства в Україні у 2019-2025 рр.
Розроблено авторами за джерелом [4]

Сучасні схеми рейдерських атак у воєнний період включають [3, 5, 7]:
еєстраційне рейдерство - незаконне внесення змін до державних реєстрів, фальсифікації у державних реєстрах за допомогою електронних ключів, використання «чорних» реєстраторів;

вилучення майна на військові потреби – примусове відчуження або вилучення майна за рішенням військового командування ЗСУ чи територіальної оборони.

- кіберрейдерство, як прояв цифрової злочинності полягає у захопленні або маніпуляції цифровими активами бізнесу, зокрема ФОПів, з метою контролю або фінансової вигоди. До типових методів належать:

ахоплення акаунтів у державних реєстрах, CRM, банкінгу чи соцмережах;

ішинг і підробка сторінок для викрадення паролів;

аміна SIM-карти для перехоплення SMS-кодів;

икористання шкідливого ПЗ;

ідробка електронних документів для зміни власників у реєстрах.

Аналіз правових ситуацій, пов'язаних з рейдерством вказує на те, що саме підприємства часто не звертають уваги на власні прогалини в правовому захисті. Тобто не проводять перевірку, так би мовити, ментального здоров'я підприємства, що зумовлює наявність незахищених зон, які використовують зловмисники у власних цілях [2].

Для захисту бізнесу рекомендовано звернути увагу та інвестувати в [2, 8]:

- ефективну роботу з дебіторською та кредиторською заборгованостями;
регулярний юридичний аудит;

- правовий захист корпоративних прав та конфіденційної інформації;

- IT-безпеку;

контроль за державними реєстрами;

захист інтелектуальної власності;

захист печаток, ключів, зокрема електронних, та доступів.

Кожен із наведених напрямків є вкрай важливим, тому лише комплексний підхід здатен забезпечити надійний захист власного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Esquires. Загроза рейдерства під час війни. URL: <https://esquires.ua/zagroza-reyderstva/> (дата звернення: 11.11.2025).
2. Рейдерство воєнного часу: стратегія попередження та протидії. Юридична газета. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/reyderstvo-voennogo-chasu-strategiya-poperedzhennya-ta-protidiyi.html> (дата звернення: 11.11.2025).
3. Рейдерські захоплення під час воєнного стану: як протистояти. Lawfirm Pryadko. URL: <https://www.lawfirm->

- pryadko.com/articles/rejderskie_zahvaty_vo_vremya_voennogo_polozheniya_kak_protivostoyat (дата звернення: 11.11.2025).
4. Opendatabot. Аналітика рейдерських справ за 2019-2025 роки. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/raiders-2025> (дата звернення: 11.11.2025).
 5. На 11 % поменшало справ про рейдерство за рік: статистика. Юридична газета. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/na-11-pomenshalo-sprav-pro-reyderstvo-za-rik-statistika.html> (дата звернення: 11.11.2025).
 6. Хвиля рейдерських атак: підприємці звинувачують Мін'юст у бездіяльності. Life.Kyiv.ua. URL: <https://life.kyiv.ua> (дата звернення: 11.11.2025).
 7. Що робити, якщо стали жертвою рейдерства в бізнесі. Юридична газета. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-robityi-yakshcho-stali-zhertvoyu-reyderstva-v-biznesi.html> (дата звернення: 11.11.2025).
 8. Як захистити бізнес від рейдерського захоплення – практичні поради від адвокатів ЮП «Мельничук і Партнери». URL: <https://www.melnychuk-partners.com/2025/04/17/yak-zakhystyty-biznes-vid-reyerskoho-zakhoplennya/> (дата звернення: 21.11.2025).